

L'ocupació de Barcelona

La matinada del 26 de gener, mentre els darrers soldats republicans marxaven en retirada, les tropes franquistes ocupaven la ciutat.

El dia 24 de gener de 1939 l'exèrcit franquista, en el seu avenç imparable, havia arribat fins al riu Llobregat, on el general Rojo havia previst establir una última i ja impossible línia de defensa davant de Barcelona. Dos dies abans, els tres governs que residien a la capital catalana –el de la República, el català i el basc– havien abandonat la ciutat i, com milers de catalans i barcelonins, es dirigiren cap a la frontera francesa. La matinada del dia 26, mentre els darrers soldats republicans marxaven en retirada, les tropes franquistes ocupaven la ciutat: la cinquena divisió de Navarra, comandada pel general José Solchaga, ocupava el Tibidabo i Vallvidrera i a primera hora de la tarda iniciava la davallada cap al centre de la ciutat; les tropes del cos d'exèrcit marroquí, del general Juan Yagüe, s'emparaven de Montjuïc, la quarta divisió de Navarra avançava des de Cerdanyola i Montcada, mentre els italians dels *Corpo di Truppe Volontarie* enviaven una columna motoritzada des de Terrassa. A primera hora de la tarda es feia efectiva l'ocupació dels punts neuràlgics de la ciutat. El "comunicat oficial de guerra" de l'exèrcit franquista, donava a conèixer l'ocupació de la ciutat amb aquests termes:

"Barcelona ha sido conquistada. La maniobra de los Cuerpos de Ejército nacionales abrió el camino a la entrada de las tropas a la capital.

En la zona del Pirineo, los Cuerpos de Ejército de Urgel y Aragón destruyen y persiguen los restos de las Divisiones

rojas. Al Este de Manresa, en la región Central, el Cuerpo de Ejército del Maestrazgo bate duramente a las unidades rojas que intentan oponerse.

En las inmediaciones de Barcelona son los Cuerpos de Ejército de tropas voluntarias y de Navarra los que, brillantemente, combaten, envuelven y arrojan la defensa roja al Norte de Barcelona, mientras el Cuerpo de Ejército Marroquí, operando inmediato a la costa, avanza por el Oeste, clavando la bandera de España en la fortaleza de Montjuich. Fuerzas legionarias de Navarra y marroquíes cruzan en las primeras horas de la tarde la capital, tomando posesión del puerto y lugares estratégicos, siendo aclamadas con entusiasmo delirante por la población.

A la brillante actuación de los generales y mandos han correspondido el heroísmo y alto espíritu de nuestros soldados, insuperable en la batalla y que no reconocen obstáculos en el camino de la victoria.

El rápido avance de nuestras tropas ha permitido liberar mil doscientos hermanos cautivos en la fortaleza de Montjuich".

La pràctica totalitat dels testimonis coincideix a assenyalar l'existència d'una certa eufòria entre la població que va restar a Barcelona amb l'entrada de l'exèrcit franquista. Segons ha deixat escrit un autor anònim "el desgavell polític i econòmic anterior, les privacions i la manca d'esperança en la gestió del Govern Negrín posaren més curiositat i expectació a l'arribada de les forces franquistes que hostilitat", de tal manera que no van mancar manifestacions d'entusiasme.

Tots els testimonis també coincideixen a dir que l'ocupació va ser una passejada militar i que, dins de la ciutat, no hi hagué un sol tret. Això sí, la situació

Cartell propagandístic franquista, distribuït a Catalunya tot just després de l'ocupació i la victòria feixista. El lema és tan clar que sobra qualsevol comentari.

Tots els testimonis també coincideixen a dir que l'ocupació va ser una passejada militar i que, dins de la ciutat, no hi hagué un sol tret. Això sí, la situació en què es trobava Barcelona era deplorable

en què es trobava la ciutat era deplorable: "Els carrers bruts; fusells, cartutxeres i uniformes dels darrers fugitius abandonats a les cantonades i, sobretot, dins de les entrades d'escales i magatzems. La gent feia dos dies, el dimecres i el dijous, que es dedicava a assaltar establiments, centres oficials, magatzems d'intendència, hospitals i cases d'assistència social. Qui més qui menys anava pel carrer portant un paquet o un sac d'alguna cosa. La tarda i la nit de

l'entrada de les forces encara durava aquest estat de coses. Al carrer, les petites fumaroles indicaven el munt de paperassa cremat per por de comprometre's", continua escrivint el nostre autor anònim. Mentre que "moros i italians començaren a fer de les seves. Els primers, sobretot, deixaren les barriades extremes completament buides d'aviaram, ràdios, rellotges, paraigües, petits objectes propis per a tornar a revendre. S'atrevien també a abusar d'algunes do-

nes. A les Planes, Sant Andreu i Collblanc hi va haver algunes reaccions contràries per aquestes malifetes i alguns hi deixaren la pell”.

Règim d'ocupació. En l'ordre polític, el mateix dia 26 de gener el general Franco publicava un ban segons el qual Barcelona quedava sotmesa a un règim especial d'ocupació —que s'allargaria fins el dia 1 d'agost del 1939— i nomenava per fer-se càrrec de la nova situació el general Eliseo Álvarez Arenas, que ja era sotssecretari del Ministeri d'Ordre Públic en el govern franquista. L'endemà publicava un ban en què s'establien les normes concretes que havien de regular el nou règim d'ocupació. Era en la part expositiva d'aquest ban on Álvarez Arenas afirmava: “*Estad seguros, catalanes, de que vuestro lenguaje en el uso privado y familiar no será perseguido*”, en una clara al·lusió a la proscripció de la llengua i la cultura catalanes en l'esfera pública que va impedir durant tot el franquisme.

El mateix dia 27 de gener les noves autoritats militars nomenaven alcalde de la ciutat Miquel Mateu i Pla, que havia fet la guerra amb Franco i esdevenia representant d'una burgesia catalana col·laboracionista amb el nou règim que s'anava establint. La resta de membres del consistori barceloní eren Antonio M. de Simarro Puig, José Bonet del Río, Josep Ribas Seva, José de Quadras, baró de Quadras, Aurelio Joaniquet, Carles de Montoliu, baró d'Albí, Ignacio Ventosa Despujol, Lorenzo García Tornel, Guillermo Azcoitia i el marquès de Sagnier, representants tots ells d'una burgesia ideològicament poc homogènia, però que anava des del monarquisme, fins a Falange, passant per l'extrema dreta i el carlisme. En cap cas, la Lliga Regionalista, que tan generosament havia prestat suport l'exèrcit insurrecte, tenia representació a l'Ajuntament barceloní. El dia 30 de gener era nomenat president de la Comissió Gestora de la Diputació de Barcelona José M. Milà i Camps, comte de Montseny, però, en canvi, el càrrec de governador civil de la província quedà vacant fins el mes de juny de 1939. Hom nomenà, a més, cap provincial del “partit únic”

FET y de las JONS Mariano Calvino de Sabucedo Gras.

S'iniciava d'aquesta manera una nova etapa en la història de la ciutat, presidida, en primera instància, per una repressió indiscriminada. Si durant el primer mes semblava predominar una certa calma policíaca, i només eren detingudes les persones més destacades del règim republicà, aviat es desfermà una autèntica folia repressiva. Les cues de delators davant del local que Falange havia obert en ple passeig de Gràcia ben aviat van donar fruit. I, transcorregut el primer mes, “la repressió ha arribat a capes tan neutres, que la mateixa gent d'ordre se n'ha indignat. De boca en boca i en estaments ben diferents, corre la mateixa frase: “Això no pot durar!”, escriu el nostre informador anònim.

El dia 14 de febrer s'inaugurava el Camp de la Bota com a nou camp de l'horror, amb el primer afusellament resultat d'un dels primers consells de guerra que es van ceebrar a la ciutat i que va portar davant de l'escamot d'afusellament l'advocat i polític de l'esquerra federal Eduardo Barriobero Herrán.

La fam que la majoria de la població arrossegava des de feia mesos va ésser objecte de no pocs negocis especulatiu: “Els camions d'intendència italians entraren carregats de productes de les “regiones nacionales”; al seu ps anaven especulant amb la gana passada i fent grans negocis. Els moros es cuidaren de les operacions de detall, s'apoderaven temporalment de botigues i establiments i cobraven en principi només que en plata o objectes de valor”. I mentre les diverses organitzacions del *partit únic* creixien de manera espectacular, i es produïen pels carrers les desfilades de *flechas*, *cadetes*, *margaritas*, *pelayos* o *requetés*, amb salutacions a la romana i tota mena d'himnes imperials. Tot signe de catalanitat era perseguit i proscrit de la vida pública. Perquè, com volien deixar ben clar les noves autoritats, segons resava una de les consignes que van divulgar amb més intensitat els ocupants, amb l'exèrcit i amb les forces d'ocupació, “*ha llegado España*”.

Pelai Pagès
Universitat de Barcelona

*En l'ordre polític,
el mateix dia 26 de
gener el general Franco
publicava un ban
segons el qual
Barcelona quedava
sotmesa a un règim
especial d'ocupació
—que s'allargaria fins el
dia 1 d'agost del 1939—
i nomenava per fer-se
càrrec de la nova
situació el general
Eliseo Álvarez Arenas,
que ja era sotssecretari
del Ministeri d'Ordre
Públic en el govern
franquista. L'endemà
publicava un ban en
què s'establien les
normes concretes que
havien de regular el
nou règim d'ocupació*